

FORMALNO IN NEFORMALNO PROSTOVOLJSTVO V ČASU COVID-19

NEFORMALNO IN FORMALNO PROSTOVOLJSTVO

Prostovoljsko delo je delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase opravlja v dobro drugih ali v splošno korist.

V okviru formalnega prostovoljstva delo koordinira, usmerja in spremlja prostovoljska organizacija (društvo, zasebni zavod) ali organizacija s prostovoljskim programom (javni zavod). Pri neformalnem prostovoljstvu pa gre za aktivnosti, pri katerih ni posrednikov med tistimi, ki pomoč potrebujejo, in tistimi, ki pomoč nudijo.

Formalno prostovoljstvo je pomembno takrat, ko sta za uspešno izvedeno delo potrebni strokovnost in odlična koordinacija večjega števila prostovoljcev (gasilci, gorska reševalna služba, čistilne akcije), oziroma se pomoč nudi večjemu številu posameznikov v stiski (humanitarne organizacije). Formalne prostovoljske organizacije združujejo strokovno znanje na različnih področjih (socialno varstvo, vzgoja in izobraževanje, kultura, šport, turizem ...) in največkrat nudijo tudi mentorstvo ter prostovoljca usposobijo za delo. V Sloveniji po podatkih letnih poročil o prostovoljstvu v okviru prostovoljskih organizacij deluje 300.000 prostovoljcev. Formalno prostovoljno delo imenujemo **prostovoljsko delo**, ki ga v Sloveniji ureja Zakon o prostovoljstvu. Prostovoljske organizacije dobite vse informacije pri [Slovenski mreži prostovoljskih organizacij](#), ki jo koordinira [Slovenska filantropija](#), za pomoč pri organiziranju in izvajanju prostovoljstva pa smo izdali tudi [priročnik ABC prostovoljstva](#). Članice Slovenske mreže so združene na spletnem portalu [prostovoljstvo.org](#), kjer lahko v [Posredovalnici prostovoljskih del](#) objavljajo tudi oglase za aktualna prostovoljska dela.

Večina ljudi je vključenih v neformalno prostovoljstvo. Pogosto rečemo, da smo nekomu pomagali. Sem spadajo dela, kot so pomoč pri nakupovanju starejšemu sosedu, obrezovanje dreves sosedu, ki tega ne zna, čiščenje snega ali pomoč na vrtu starejši sovaščanki, čuvanje znankinega otroka, pomoč sošolcu pri učenju, prevoz sosedu k zdravniku, hranjenje zapuščene muce, pobiranje smeti v gozdu in tudi raznolika naključna prijazna dejanja do ljudi, ki jih poznamo, ali tudi ne. Dela za druge znotraj družine ne spadajo med prostovoljske aktivnosti.

Čeprav obstajajo številna društva, je še vedno veliko posameznikov, ki za kakovostno življenje potrebujejo nekaj pomoči, a se zanjo ne obračajo na prostovoljske organizacije. Morda sami

prosijo za pomoč sosede ali pa npr. znanci in sošolci prepoznajo, da bi nekdo potreboval pomoč in mu jo ponudijo. Pogosto so se prav iz neformalnih prostovoljskih aktivnosti razvili uspešni prostovoljski programi.

PROSTOVOLJSTVO V LOKALNI SKUPNOSTI

V času epidemije so se v okviru nekaterih lokalnih skupnosti hitro aktivirala lokalna društva, po potrebi so povabili nove prostovoljce in nudili podporo in pomoč tistim, ki so jo potrebovali.

Veliko več pomoči pa je potekalo na neformalen način, ko:

- so si sosedge pomagali med seboj,
- so se prebivalci neke lokalne skupnosti združili in v okviru neformalnih skupin organizirali pomoč.

Oba načina sta lahko dobra in uspešna, pri obeh pa moramo delati v skladu s priporočili NIJZ in etičnimi načeli prostovoljstva.

SMERNICE ZA IZVAJANJE NEFORMALNIH PROSTOVOLJNIH AKTIVNOSTI

1. Skrbite za osebno zdravje in za zdravje ljudi, ki jim pomagata. Pomembno je, da ves čas sledite smernicam NIJZ in pomoč nudite na varen način. Če se ne počutite popolnoma zdrave, pomoči ne nudite. Vsi si namreč želimo ustaviti širjenje virusa in omogočiti posameznikom iz rizičnih skupin, da ponovno normalno zaživijo.
2. Preden se aktivirate, preverite, ali osebi pomoč nudi že kakšen drug prostovoljec ali organizacija. Poiščite tiste posameznike, ki teh povezav še niso vzpostavili. V času epidemije se je namreč zgodilo, da so kakšni prijazni sosedi pomagali trije prostovoljci, malo manj družabni sosed pa je ostal brez pomoči.
3. Če pomagata tako, da greste po nakupih ali po zdravila za bolnike ali posameznike, ki spadajo v rizične skupine, ne vstopajte po nepotrebem v stanovanja prejemnikov pomoči, ohranjajte potrebno fizično razdaljo. Čeprav moramo biti pri fizični distanci previdni, je potrebno ohranjati in krepiti socialno povezanost med ljudmi, to pa lahko poteka preko pogovorov na daljavo (preko telefona in različnih spletnih omrežij, preko ograj ...).
4. Če mislite, da nekdo potrebuje pomoč, mu jo lahko ponudite. Ob tem upoštevajte naslednja priporočila:

- Preden boste ponudili pomoč, premislite, katero pomoč res lahko in želite ponuditi in koliko časa ste pripravljeni temu nameniti. Nekdo se bo pripravil pogovarjati pol ure po telefonu, nekdo drug pa bo šel raje v trgovino in lekarno. Nekdo tretji bo ponudil prevoz, četrti pa varstvo otrok. Ko ponudite pomoč, jasno povejte, kaj ste pripravljeni delati in kdaj (enkrat tedensko, vsak dan dopoldan ...). Če so dogovori na začetku jasni, se lahko izognemo različnim zapletom, do katerih pride, če dogovorov ni oziroma so nejasni. Če nekdo, ki je zelo zaposlen, reče starejši gospe, ki je sama doma, da jo bo pogosto poklical po telefonu, bo morda pričakovala več klicev na dan, medtem ko je imel prostovoljec v mislih le tri klice na teden.
- Če posameznikov, ki jim ponudite pomoč, osebno dobro ne poznate, je zelo pomembno, da se čim bolje predstavite, jim pustite svojo telefonsko številko in potencialnim prejemnikom pomoči pustite čas, da se sami odločijo, ali bodo pomoč sprejeli.
- V času Covid-19 nekateri ljudje ne bodo želeli osebnega stika, zato jim lahko svoj predlog o pomoči napišete in oddate v poštni nabiralnik (ne pozabite dopisati svoje telefonske številke in napisati, kakšno pomoč ste pripravljene ponuditi).
- Morda nekateri ljudje ne bodo želeli vaše pomoči. Morda pomoč že prejemajo, morda se čutijo še dovolj sposobne in je ne potrebujejo. Njihove želje je treba upoštevati in spoštovati. Nikomur ne moremo pomagati, če v to ne privoli. Če nekdo noče sprejeti pomoči, vi pa ocenite, da je njegovo življenje ogroženo, morate obvestiti pristojne institucije (Center za socialno delo, nujno medicinska pomoč, policijo ...).

ORGANIZACIJA NEFORMALNIH PROSTOVOLJNIH SKUPIN

Kadar se zato, da bi v neki stiski pomagali, poveže več ljudi, ki niso povezani v okviru društev, govorimo o neformalnih skupinah. Največkrat se takšne skupine aktivirajo ob izrednih razmerah, ko te razmere minejo, pa se razpustijo. Delo prostovoljcev v organiziranih neformalnih skupinah vsebuje veliko elementov organiziranega prostovoljstva. Morda odpade vsa »birokracija«, še vedno pa je pomembno, da je delo opravljeno kakovostno. Treba je primerno razdeliti dela in jasno določiti naloge, ki jih prostovoljci opravljajo. Vsak izmed prostovoljcev predstavlja skupino in površno delo enega lahko vrže slabo luč na celotno skupino.

1. Ko se oblikuje neformalna skupina, je treba preveriti potrebe na terenu:
 - Kdo potrebuje pomoč?
 - Kakšna pomoč je potrebna?
 - Kaj od tega lahko prevzamejo člani skupine?
2. Temelj dobrega prostovoljskega programa je jasen opis različnih prostovoljskih del, ki zagotavlja, da prostovoljci in prejemniki pomoči vedo, kakšno pomoč lahko pričakujejo.

3. Včasih je število prostovoljcev večje od števila ljudi, ki iščejo pomoč. Prostovoljce najbolj demotivira, če se želijo aktivirati, vendar jih nihče ne potrebuje. V času Covid-19 je pomembno, da se javijo ljudje, ki bi bili pripravljeni pomagati v primeru izbruha bolezni v lokalni skupnosti. Morda njihova pomoč nikoli ne bo potrebna, lahko pa bo nujna in če bo seznam ljudi, ki so pripravljeni pomagati, ter njihovih nalog sestavljen že v naprej, bodo lahko prostovoljci pomoč nudili takoj, ko se bo pojavila potreba.
4. Prostovoljno delo je lahko v času kriznih razmer stresno in zahtevno za vse vpletene, tudi če opravljajo preproste naloge. Smiselno je omejiti količino dela na posameznega prostovoljca tako, da se fizično in čustveno spočije.
5. Prostovoljci so posamezniki, ki pogosto postavijo druge na prvo mesto in včasih pozabijo na svoje zdravje. V času Covid-19 je potrebno določiti, kdo je primeren prostovoljec za kakšna dela, da prostovoljstvu s potencialno bolnimi ne izpostavimo prostovoljcev, ki spadajo v rizične skupine. Vedno obstaja veliko del, ki jih lahko ti prostovoljci naredijo tudi od doma (telefonski klici, šivanje mask, organiziranje in koordiniranje nabav ...). Prav tako je potrebno prostovoljce, ki nudijo pomoč, opominjati, naj opazujejo lastno zdravje.

ETIČNA NAČELA V PROSTOVOLJSTVU

Etična načela ponujajo smernice, po katerih se izvaja prostovoljsko delo, njihov namen pa je, da prostovoljci delajo kar se da dobro in da s svojim delom ne povzročajo škode. Temeljnih etičnih načel je šest.

1. Zaupnost in varovanje podatkov

Prostovoljec in prostovoljska organizacija sta dolžna varovati osebne podatke uporabnikov. Podatkov, ki jih uporabnik da in zaupa prostovoljcu, ta ne sme posredovati nikomur. Izjema je okoliščina, ko so ogroženi dobrobit, zdravje ali življenje uporabnika ali njegove bližnje osebe. V takem primeru mora prostovoljec informacijo predati svojemu mentorju v prostovoljski organizaciji.

2. Dostojanstvo, integriteta in spoštovanje vseh vključenih v proces prostovoljskega dela

Prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije pri delu z ljudmi spoštujejo pravice in posebnosti vseh, ne glede na raso, barvo kože, spol, starost, narodnostno ali etnično poreklo, jezik, gmotni ali družbeni položaj, življenjski stil, spolno, politično ali versko usmerjenost, socialni izvor, zmanjšane duševne ali telesne sposobnosti ali kakšne druge okoliščine.

3. Aktivna participacija uporabnikov

Prostovoljci uporabnikom že na začetku sodelovanja razumljivo posredujejo vse pomembne osnovne informacije o medsebojnem sodelovanju in o pravicah uporabnikov ter se sporazumejo o načinu sodelovanja. Prostovoljci spoštujejo pravico uporabnikov do svobode odločanja, izbire ali zavrnitve in hkrati ščitijo interese uporabnikov. Prostovoljci spoštujejo osebnost, stališča, vrednote, čustveno doživljanje in življenjske okoliščine uporabnikov.

4. Najboljši interes uporabnika

Prostovoljci varujejo blaginjo uporabnikov in drugih, vključenih v organizirano prostovoljsko delo. Upoštevajo vse zdravstvene in varnostne standarde in ukrepe, da bi preprečili poškodbe ali prenos bolezni na uporabnike ali druge, ter preprečujejo kakršno koli oškodovanje vseh vključenih.

5. Skrb za ugled prostovoljskega dela

Prostovoljci skrbijo za ugled prostovoljstva in prostovoljskih organizacij oz. organizatorjev prostovoljskega dela. Svoje delo javno predstavljajo na način, ki ne zavaja javnosti, ni lažen, ne podcenjuje dela drugih prostovoljk in prostovoljcev ter organizacij. S svojimi izjavami ne škodijo ugledu uporabnikov.

6. Neizkoriščanje odnosa

Prostovoljci uporabnikom ne vsiljujejo svojih političnih, verskih ali drugih osebnih prepričanj. Svojega odnosa z uporabnikom ne zlorablajo za zadovoljitev svojih potreb. Ne izsiljujejo in ne izvajajo fizičnega ali psihičnega nasilja nad uporabniki.